İKTİSATTA HETERODOKS YAKLAŞIMLAR

Editör

Dr. Öğr. Üyesi Aras YOLUSEVER

Vizetek
Yayıncılık

İKTİSATTA HETERODOKS YAKLAŞIMLAR

Editör

Dr. Öğr. Üyesi Aras YOLUSEVER

Yazarlar

Fatma Esra SOYLU - Hasan UMUTLU - Mesut KAÇANOĞLU - Oytun MEÇİK
Sena GÜLTEKİN - Sinem KUTLU HORVATH - Yasin AKÇA

E-ISBN: 978-625-382-547-8
DOI: 10.54637/vizetek.9786253825478

Copyright © Vizetek
Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketine aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.
Bu kitap, elektronik (e-kitap) formatlarında yayımlanmaktadır.
Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazar(lar)ına aittir.

Yayın Tasarımcısı / Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI
Kapak Tasarımı ve Mizanpaj: Ahmet TUNÇDEMİR
Baskı: Ankara | Ekim, 2026

Materyal Türü: Elektronik Kitap (Çevrim içi / Web tabanlı)
Elektronik Yayın Formatı: PDF
Elektronik Yayın Tipi: Adobe Ebook Reader

Vizetek
Yayıncılık

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA
Tel.: (0312) 482 00 11
Web: www.vizetek.com.tr
E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com
Yayıncı Sertifika No: 41575

ÖN SÖZ

İktisat bilimi, yirmi birinci yüzyılın ilk çeyreğini ardı ardına gelen krizlerin gölgesinde tamamlamıştır. 2008 küresel finansal krizi, COVID-19 salgınının yol açtığı eş zamanlı arz ve talep şokları, 2021–2023 döneminde onlarca yıldır görülmemiş düzeylere ulaşan enflasyon, derinleşen iklim krizi ve küresel ekonominin jeopolitik bloklara ayrışması, egemen iktisadi paradigmanın açıklama gücünü art arda sınamıştır. Robert Lucas'ın 2003 yılındaki Amerikan İktisat Derneği başkanlık konuşmasında depresyonları önleme sorununun pratikte çözüldüğünü ilan etmesinden yalnızca beş yıl sonra, Kraliçe II. Elizabeth'in London School of Economics ziyaretinde yönelttiği "neden kimse bunun geldiğini görmedi" sorusu, mesleğin kendine olan güveninin ne kadar kırılgan bir zemine oturduğunu açığa çıkarmıştır. Temsilî birey ve rasyonel beklentiler varsayımları üzerine kurulu dinamik stokastik genel denge modellerinin krizi ne öngörebilmesi ne de açıklayabilmesi, uzun süredir disiplinin kenarlarında dile getirilen itirazları tartışmanın merkezine taşımıştır.

Heterodoks yaklaşımları bugün öne çıkaran etken, yalnızca ana akımın açıklama gücündeki bu aşınma değil, kriz yönetiminin pratiğidir. Sıfır faiz sınırında yıllarca sürdürülen niceliksel genişleme, salgın döneminde hazine ile merkez bankası arasındaki sınırların bulanıklaşması ve 2021–2023 enflasyonunun arz şoklarından ve kâr marjlarından beslenen bileşenleri, paranın içselliği, bölüşüm çatışması, köklü belirsizlik ve yol bağımlılığı gibi uzun süredir Post-Keynesyen, kurumsalcı ve Marksist geleneklerin gündeminde olan kavramları politika yapıcıların diline taşımıştır. Kâr güdümlü enflasyon tartışması merkez bankalarının ve uluslararası kuruluşların raporlarına girmiş; Amerika Birleşik Devletleri'nde CHIPS Yasası ve Enflasyonu Azaltma Yasası ile Avrupa Birliği'nde Yeşil Mutabakat Sanayi Planı, onlarca yıl boyunca itibarsızlaştırılan sanayi politikasını yeniden meşrulaştırmıştır. 2023 yılından itibaren "yeni Washington uzlaşısı" adıyla anılan bu dönüşüm, egemen paradigmanın kendi iç gerilimlerinin basıncıyla heterodoks sorulara alan açmak zorunda kaldığını göstermektedir.

Aynı dönüşümün bir başka göstergesi, ana akımın bir zamanlar dışladığı temaları kendi ödül sistemine dâhil etmesidir. Sınırlı rasyonalite ve davranışsal iktisat 2002 ve 2017 Nobel İktisat Ödülleriyle, kurumların uzun dönemli refah üzerindeki belirleyici rolü 2024 ödülüyle, Schumpeter'in

yaratıcı yıkım kavramı üzerine kurulu büyüme kuramı ise 2025 ödülüyle taçlandırılmıştır. Öte yandan 2026 ödülünün makro iktisadi istikrarın mikro iktisadi temelleri üzerine çalışmalarıyla Robert Hall ve Michael Woodford'a verilmesi, heterodoks eleştirinin başlıca hedefi olan mikro temelli istikrar programının da aynı anda onurlandırıldığını ve iki eğilimin yan yana yaşadığını hatırlatmaktadır. Bu yüzden içerilme sürecinin heterodoks geleneklerin sorularını alırken yöntemsel çekirdeklerini dışarıda bırakıp bırakmadığı hâlâ açık bir sorudur; davranışsal iktisadın sapmaları rasyonel tercih modeline eklenen düzeltmeler saymasıyla Herbert Simon'ın sınırlı rasyonaliteyi farklı bir karar kuramının başlangıcı sayması arasındaki mesafe, sorunun akademik bir incelikten ibaret olmadığını göstermektedir.

Heterodoks iktisadın kendi cephesinde de son on beş yıl dikkate değer bir kurumsallaşma ve çeşitlenme dönemi olmuştur. 2009 yılında kurulan Institute for New Economic Thinking, 2011 yılında kurulan World Economics Association, 2014 yılında onlarca ülkeden öğrenci topluluklarının yayımladığı çoğulculuk çağrısı ve giriş düzeyi iktisat öğretimini eşitsizlik, çevre ve finansal istikrarsızlık sorunlarından hareketle yeniden kurgulayan CORE Econ projesi, disiplini içeriden dönüştürme talebini kurumsal bir zemine oturtmuştur. Ekolojik iktisat, Kate Raworth'un simit iktisadı imgesi ve Avrupa Parlamentosu'nun 2023 yılında ev sahipliği yaptığı Büyümenin Ötesi konferansıyla birlikte, büyüme sonrası ve küçülme tartışmalarını marjinal bir akım olmaktan çıkarmıştır. Modern Para Teorisi, Stephanie Kelton'ın çalışmalarıyla akademik dergilerin dışına taşarak kamu maliyesi tartışmasının kamusal gündemine girmiştir. Post-Keynesyen stok-akım tutarlı modeller, karmaşıklık iktisadının ajan temelli simülasyonları ve Nelson ile Winter'ın açtığı yoldan ilerleyen evrimsel iktisat, denge kavramına yaslanmayan bir makro iktisadın matematiksel araçlarını geliştirmektedir. Feminist iktisat ücretsiz bakım emeğinin ölçülmesini ulusal hesaplar tartışmasının parçası hâline getirmiş, tabakalaşma iktisadı grup temelli eşitsizliklerin bireysel tercihlere indirgenemeyeceğini göstermiş, Küresel Güney'de yapısalcı ve bağımlılık gelenekleri küresel değer zincirleri bağlamında yeniden yorumlanmıştır.

Bu canlılığa rağmen heterodoks iktisadın önünde iki zorluk durmaktadır. Birincisi, heterodoksluğun kendini yalnızca ana akıma karşıtlıkla tarif etmesi tehlikesidir; yöntem ve ontoloji bakımından hayli farklı okulları aynı çatı altında toplayan bir etiket, ortak bir araştırma programının yerini

tutmamaktadır. İkincisi, çoğulculuk talebinin her yaklaşımın kendi kapalı devresinde konuştuğu bir parçalanmaya dönüşmesi riskidir. Türkiye iktisat yazını ise kalkınma iktisadı ve politik iktisat alanlarında güçlü bir heterodoks mirasa sahiptir; yüksek ve kalıcı enflasyon, dolarizasyon ve bölüşüm sorunlarıyla biçimlenen yakın dönem deneyimi de bu mirasın güncel araçlarla yeniden ele alınmasını zorunlu kılmaktadır.

Elinizdeki kitap, çoğulculuğun ancak farklı yaklaşımların aynı sorular üzerinde birbiriyle konuşmasıyla verimli olabileceği düşüncesinden hareketle, heterodoks iktisadın farklı geleneklerini bir araya getiren bölümlerden oluşmaktadır. Amacımız bir ortodoksinin yerine bir başkasını koymak değil, iktisatçının alet çantasını genişletmek ve her aracın hangi sorular için uygun olduğunu tartışmaya açmaktır. Bölümlerini özenle kaleme alan yazarlara ve yayına hazırlık sürecindeki emekleri için yayınevine teşekkür borçluyum. Kitabın, Türkçe iktisat yazınında heterodoks yaklaşımlar üzerine sürmekte olan tartışmaya mütevazı bir katkı sunması en içten dileğimdir.

Dr. Öğr. Üyesi Aras YOLUSEVER

Editör

İstanbul, Ekim 2026

İÇİNDEKİLER

1. BÖLÜM

Politik İktisattan Heterodoks İktisada 1

Fatma Esra SOYLU

2. BÖLÜM

Post-Keynesyen İktisadın Entelektüel Kökleri
ve Kuramsal Tutarlılığına İlişkin Tartışmalar 26

Sinem KUTLU HORVATH

3. BÖLÜM

Ekolojik İktisat Çerçevesinde Sürdürülebilir Kalkınma:
Yenilenebilir Enerji Yatırımlarının Rolü 43

Hasan UMUTLU

Oytun MEÇİK

4. BÖLÜM

Deneysel İktisatta Müzayedeler 70

Sena GÜLTEKİN

5. BÖLÜM

Küreselleşme Sürecinde Göçün Dönüşümü:
Kuramsal Yaklaşımlar, Dinamikler ve Politikalar 81

Mesut KAÇANOĞLU

Yasin AKÇA